

Nr 288.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillfällig pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.; given Stockholms slott den 11 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
Enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

B. J:son Bergqvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde härefter:

Vid anmälan den 31 december 1920 av vissa på ecklesiastikdepartementets föredragning ankommande ärenden, som avsågo anslag

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 246 häft. (Nr 288.) 1

Ang. tillfällig
pensionsreg-
lering för

vissa lärarin-
nor vid pri-
vatläroverk
m. m.

under riksstatens elfte huvudtitel och som eventuellt skulle föreläggas 1921 års riksdag, erinrade jag om att sedan några år tillbaka på riksstatens tionde, från och med år 1921 på dess elfte huvudtitel varit uppfört å extra stat ett förslagsanslag för beredande av tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, att anslaget, som i avseende å storleken växlat från år till år, för år 1921 utginge med 55,000 kronor samt att detsamma vore avsett att bereda understöd åt sådana äldre, förutvarande lärarinnor vid sagda läroanstalter, som av ett eller annat skäl ej fått sina pensionsförhållanden ordnade eller som kunnat erhålla en endast mycket otillräcklig pension. Kungörelse angående omförmälda tilläggs-pensioner hade, anförde jag, utfärdats den 31 december 1917 (nr 965).

Jag erinrade vidare om att förslag tidigare framkommit, åsyftande åtgärder för beredande dels av högre pensioner åt nämnda förutvarande lärarinnor, dels ock av tilläggs-pensioner åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, som från och med år 1920, intill dess nya pensionsbestämmelser kunde komma att träda i kraft, med pension avginge från sina befattningar, men att Kungl. Maj:t — efter att hava föreslagit 1920 års riksdag att, i avbidan på proposition angående tilläggs-pensioner åt berörda lärarinnor, beräkna för ändamålet på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 100,000 kronor — sedermera meddelat riksdagen, att proposition i nyssberörda syfte icke komme att avlåtats till riksdagen.

I sammanhang härmed omnämnde jag, att fråga om tilläggs-pensionernas höjning ånyo bragts på tal samt att de sålunda framkomna förslagen, så vitt jag dittills kunnat bedöma, vore värda att bliva uppmärksammade. Enär emellertid den i ärendet behöfliga utredningen då ännu icke kunnat fullbordas, inskränkte jag mig till att — under erinran att ett belopp av 65,000 kronor vore för år 1922 erforderligt för beredande under samma år av de tilläggs-pensioner, som utginge jämlikt bestämmelserna i förut omförmälda kungörelse den 31 december 1917 — hemställa om förslag till riksdagen att, i avbidan på proposition angående tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, för ändamålet beräkna under riksstatens elfte huvudtitel på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Kungl. Maj:t biföll min sålunda gjorda hemställan.

Sedan den erforderliga utredningen fullbordats, anhåller jag nu att få återupptaga nämnda fråga, därvid jag, för att närmare belysa de med ärendet sammanhörande omständigheterna, anser mig böra först lämna en kortfattad översikt av de åtgärder, som vidtagits för pensionering av lärarinnorna vid de enskilda läroanstalterna.

Länge fanns för nämnda lärarinnor ej någon anordning för beredande åt dem av understöd eller pension vid uppnådd högre ålder. För åtskilliga år sedan bildades emellertid på enskilt initiativ två pensionsanstalter för beredande av pensioner åt lärarinnor vid privata skolor, den ena benämnd »pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom», den andra bärande namnet »svenska lärarinnornas pensionsförening». Båda de nu omnämnda anstalterna erhöles efter hand statsbidrag, den förstnämnda genom beslut av 1896 års riksdag, den senare genom beslut av 1903 års riksdag.

Tidigare åtgärder för pensionering.

Genom 1909 års riksdags beslut fingo ifrågavarande lärarinnor sina avlöningsförhållanden ordnade, och frågan om lärarinnornas pensionering bragtes genom beslut av 1910 års riksdag till lösning. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt sistnämnda riksdag, bland annat, att under riksstatens tionde huvudtitel uppföra ett förslagsanslag: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Kungörelse i ämnet utfärdades den 23 december 1910 (nr 145), innehållande dels av riksdagen antagna bestämmelser för tilldelande av bidrag ur sagda förslagsanslag, dels ock av Kungl. Maj:t fastställt reglemente för den nya anstalt, lärarinnornas pensionsanstalt, som skulle övertaga uppgiften att bereda pensioner åt den kvinnliga lärarpersonalen vid de läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till enskilda läroanstalter, numera till privatläroverk.

Enligt berörda »bestämmelser», § 1 mom. 2, föreligger skyldighet att vara delägare i lärarinnornas pensionsanstalt för vid nyss angivna läroanstalter anställd

A) föreståndarinna ävensom ämneslärarinna med full tjänstgöring;

B) annan lärarinna med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter.

Föreståndarinna eller lärarinna, som före det dessa bestämmelser trätt i kraft fyllt 50 år, äger rättighet men icke skyldighet att ingå i pensionsanstalten.

Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp A, skall, enligt »bestämmel-

serna» § 1 mom. 3, beräknas sålunda, att den motsvarar en pension av 1,200 kronor från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år skall vara 180 kronor och högsta 240 kronor. För delägare, tillhörande grupp B, bestämmes pensionsavgiften efter det antal, högst 20, veckotimmar hennes undervisning omfattar i klasserna över de förberedande. Avgiften för varje veckotimme skall beräknas så, att den motsvarar en pension av 60 kronor för varje veckotimme att utgå från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år för en veckotimme skall vara 9 kronor och högsta 12 kronor.

Av nu nämnda lägsta pensionsavgifter utgår en tredjedel av statsmedel, en tredjedel av kommun eller enskilda donatorer, därest delägaren är anställd vid enskild mellanskola eller högre flickskola, samt en tredjedel av läroanstalten, därest delägaren är anställd vid högre goss- eller samskola eller vid enskilt lärarinneseminarium. För utgörande av i varje fall återstående del av den pensionsavgift, som jämlikt mom. 3 skall inbetalas för delägaren, ansvarar vederbörande läroanstalt, med rätt för läroanstalten att av delägarens lön avdraga ett belopp svarande mot denna del av pensionsavgiften.

För delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, för vilken statsbidrag utgår till endera av de båda äldre pensionsanstalterna, utgår icke något statsbidrag till förstnämnda anstalt.

Avgifterna till lärarinnornas pensionsanstalt äro beräknade så, att pensionen skall, från det lärarinna fyllt 60 år, utgå med 1,200 kronor samt för timplärlarinna med 60 kronor för veckotimme, dock för högst 20 veckotimmar. Härför fordras emellertid, att tillräckliga avgifter inbetalas under tiden till pensionsålderns inträde. För lärarinna, som vid inträdet i pensionsanstalten fyllt 30 år, utgår pensionen med lägre belopp. Avgifter och pensioner beräknas med tillhjälp av tabeller, som äro fogade till förberörda reglemente för pensionsanstalten.

Lärarinnornas pensionsanstalt förvaltas av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., vilken i sin ifrågavarande egenkap benämnes direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt.

Kungörelsen angående anstalten trädde i kraft den 1 januari 1911.

Även om på nu nämnda sätt för åtskilliga lärarinnor pensionsfrågan lösts på ett jämförelsevis tillfredsställande sätt, visade sig dock den nya anordningen ej i allo till fyllest. Det fanns nämligen många lärarinnor, för vilka pensionsregleringen blev helt eller delvis ineffektiv; dessa utgjordes dels av de något äldre lärarinnor, som endast med avseende å en kortare tid av sin tjänstgöring kunde få draga fördel av de nya pensionsbestämmelserna, dels ock av de redan pensionerade lärarinnor, som antingen icke alls eller blott i myc-

ket ringa grad kommit i åtnjutande av den nya pensionsanstaltens förmåner.

I syfte att förbättra nu omförmälda lärarinnors pensionsvillkor avlät Kungl. Maj:t till 1917 års riksdag proposition (nr 137) i frågan. Propositionen avsåg beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna och begärde riksdagens godkännande av följande grunder härför:

1. Föreståndarinna eller lärarinna, som är eller varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt eller enligt § 2 i denna anstalts reglemente varit berättigad att ingå såsom delägare i densamma eller avgått med pension före den 1 januari 1911, äger rätt att, på sätt och under villkor, som nedan sägs, uppbära tilläggspension.

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggspension inträder den 1 juli det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1918, med villkor dels att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dels så vitt angår lärarinna, som före den 1 juli 1918 avgått från sin befattning, att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av tilläggspensionen.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring beräknas motsvara 20 veckotimmar för läsår. Biträdande föreståndarinna tillgodoräknas 5 veckotimmar utöver det antal, som hennes undervisningsskyldighet omfattar, dock sammanlagt högst 20 för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. För varje läsår tillgodoräknas pensionstagaren ett bidrag av 5 kronor för varje veckotimme, dock att det bidrag, som för visst år sålunda må tillgodoräknas, jämte de bidrag, som staten och, beträffande tiden från och med år 1911, kommun eller enskilda donatorer eller vederbörande läroanstalt för året haft att vidkännas för lärarinnas pensionering, icke må överstiga sammanlagt 100 kronor.

4. Tilläggspension utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt vid tiden för tilläggspensionens beviljande gällande beräkningsgrunder motsvarar de sålunda tillgodoräknade bidragen; dock att tilläggspensionen tillsammans med den pension, som skulle reglementsenligt tillkomma vederbörande vid 60 års ålder, endast för det fall må överstiga 800 kronor, att vid sammanläggningen högre belopp uppkommer på grund därav, att vederbörande lärarinna för sin pensionering erlagt frivilliga avgifter utöver vad som erfordrats för utbekommande av stadgat statsbidrag. I sådant fall må totalpensionens belopp kunna uppgå till högst 1,200 kronor.

5. I övrigt skola de i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt givna bestämmelser rörande i reglementet avsedda pensioner i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande nu ifrågakvarande tilläggs pensioner.

För beredande av sagda pensioner begärdes på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag å riksstatens tionde huvudtitel å 40,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag blevo till alla delar av riksdagen bifallna.

Allt sedan dess har riksdagen som förut nämnts årligen för berörda ändamål anvisat ett extra förslagsanslag, beräknat efter vissa grunder och av årligen växlande storlek.

Genom kungörelse den 31 december 1917 angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna (nr 965) fastställde Kungl. Maj:t de av riksdagen antagna, nyss återgivna »grunder för beredande av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna», varjämte utfärdades »föreskrifter beträffande utbetalning av tilläggs pensioner till vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna». Enligt dessa föreskrifter skall tilläggs pension sökas hos direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt. Kungörelsen trädde i kraft den 1 juli 1918.

Revisorernas
förslag.

Såsom jag vid min föregående anmälan av nu förevarande ärende omnämnde, har fråga om förbättrade pensionsförmåner för de enskilda läroanstalternas lärarinnor nu ånyo väckts. Så har skett i samband med den granskning av lärarinnornas pensionsanstalts förvaltning och räkenskaper, som jämlikt § 34 av det för pensionsanstalten gällande reglemente ägde rum år 1920 och över vilken berättelse den 17 juli 1920 avgavs av vederbörande revisorer.

I berörda berättelse anföra revisorerna, bland annat, att den i § 35 av nämnda reglemente föreskrivna utredningen av anstaltens förbindelser till delägare och pensionstagare vid utgången av år 1919 verkställdes av aktuarien fil. dr R. Palmqvist, som i sagda utredning framhållit, att de grunder, som tillämpats vid uppgörandet av de anstaltens reglemente bifogade tabeller över pensionsavgifter och pensionsbelopp, illa överensstämde med de faktiska förhållandena. Palmqvist hade uppvisat, att medel-räntefoten å anstaltens placeringar överstege 4,5 procent samt att dödligheten bland anstaltens delägare mycket nära återgaves av den dödlighetstabell för folkskollärarinnor, som härletts ur folkskollärarnas pensionsinrättnings erfarenhet åren 1876—1912. Om kapitalvärdet av kassans förbindelser beräknades på grundval av sistnämnda antaganden om räntefot och dödlighet, skulle detsamma vid utgången av år 1919 hava uppgått till 1,458,616 kronor, under

det att kassans verkliga kapitalbehållning överstege nämnda summa med 432,921 kronor, d. v. s. med nära 30 procent.

Med begagnande av sin i § 36 av pensionsanstaltens reglemente medgivna rättighet att hos Kungl. Maj:t föreslå de ändringar i reglementet eller i avseende å pensionsanstaltens förvaltning och räkenskaper, vilka de ansåge av behovet påkallade, hava revisorerna under hänvisning till nyssberörda försäkringstekniska utredning över kassans ställning hemställt, att förenämnda, till reglementet fogade tabeller måtte utbytas mot vissa av revisorerna föranstaltade tabeller, vilka funnes intagna i revisorernas berättelse och vilka beräknats på grundval av den dödlighetstabell för folkskollärarinnor, som återfunnes i lärarlönenämndens betänkande I band 2 sid. 781 ff., samt 4,5 procents räntefot.

Avgifterna, fortfara revisorerna, som för lärarinna med full tjänstgöring växade mellan 90 kronor och 120 kronor i terminen, vore för närvarande avpassade så, att den från 60 års ålder utgående pensionen uppginge till 1,200 kronor, om inträdesåldern icke överstege 30 år och om avgiften erlades till dess pensionsåldern uppnåddes. För den, som vid inträdet vore yngre än 25 år, skulle pensionen, om avgiften utginge till 60 år, komma att överstiga 1,200 kronor, om den beräknades enligt reglementets tabeller, men i reglementet föreskrevs, att pension icke finge överstiga 1,200 kronor. Då vidare avgiftens maximum vore bestämd till 120 kronor i terminen, komme den, som vid inträdet vore äldre än 30 år, att erhålla en lägre pension än 1,200 kronor. Detta kunde ock bli fallet med den, som under någon tid haft minskad tjänstgöring. Om tjänstgöringen understeg 20 timmar i veckan, utginge nämligen avgiften för varje timmes tjänstgöring med en tjugondel av den, som utginge vid full tjänstgöring, dock att lägre tjänstgöring än 10 timmar i veckan icke medförde skyldighet att erlægga avgift.

Om de nu föreslagna tabellerna tillämpades, funne man, att en terminsavgift av 90 kronor, mot vilken svarade en nettoavgift av 86 kronor, berättigade till en pension av minst 1,500 kronor från 60 års ålder, om inträdesåldern icke överstege 25 år, samt att en terminsavgift av 120 kronor, mot vilken svarade en nettoavgift av 116 kronor, likaledes berättigade till minst 1,500 kronors pension från 60 år, om inträdesåldern icke överstege 30 år.

Revisorerna föresloge därför, att nu gällande bestämmelser beträffande avgifterna bibehölles, men att på de ställen i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, där pensionsbeloppet 1,200 kronor förekomme, nämnda summa ändrades till 1,500 kronor.

Då det jämförelsevis betydande överskott, som enligt Palmqvists utredning uppstått under de 9 år anstalten varit i verksamhet, hade sin grund i att pensionsbeloppen beräknats för små i förhållande till de erlagda avgifterna, förefölle det vara rättvist, att de här föreslagna tabellerna tillämpades på redan gjorda inbetalningar, även då det gällde redan utgående pensioner. Emellertid skulle de redan pensionerade lärarinnorna i vissa fall bliva föga hulpna genom en dylik åtgärd, enär en höjning i de från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensionerna i vissa fall skulle leda till att de tilläggspensioner, som enligt kungörelsen den 31 december 1917 kunde tilldelas vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läro-

anstalter, komme att minskas. Tilläggs pensionerna vore nämligen begränsade så, att summan av tilläggs pensionen och den pension, som reglements enligt tillkomme vederbörande från 60 års ålder, endast undantagsvis kunde överstiga 800 kronor.

De föreslagna ändringarna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen borde således föranleda en ändring i kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggs pensioner. Då i sistnämnda kungörelse föreskrevs, att tilläggs pensionen skulle avpassas så, att det totala pensionsbeloppet endast i visst fall finge överstiga 800 kronor, d. v. s. två tredjedelar av den för närvarande högsta pensionen 1,200 kronor, syntes det vara ändamålsenligt, att om maximipensionen enligt revisorernas förslag sattes till 1,500 kronor, beloppet 800 kronor i sist anförda kungörelsen ändrades till två tredjedelar av 1,500 kronor, d. v. s. till 1,000 kronor.

Revisorerna föresloge alltså, att punkt 4 i första delen av anförda kungörelse av den 31 december 1917 erhöle följande lydelse:

»Tilläggs pension utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt gällande beräkningsgrunder motsvara de sålunda tillgodoräknade bidragen, dock att tilläggs pensionen tillsammans med den pension, som skulle reglements enligt tillkomma vederbörande vid 60 års ålder, endast för det fall må överstiga 1,000 kronor, att vid sammanläggningen högre belopp uppkommer på grund därav, att vederbörande lärarinna för sin pensionering erlagt frivilliga avgifter utöver vad som erfordrats för utbekommande av stadgat statsbidrag. I sådant fall må totalpensionens belopp kunna uppgå till högst 1,500 kronor.»

Av det, som i det föregående anförts, framginge, yttra revisorerna slutligen, att det vore revisorernas mening, att de föreslagna tabellerna skulle tillämpas på redan erlagda avgifter, så att pensionerna inom en nära framtid kunde utgå med förhöjt belopp. Om revisorernas framställning ledde till ändringar i förstberörda kungörelse, borde följaktligen följande stadgande införas som avslutning av den föreslagna bilagan till reglementet:

»I denna bilaga upptagna tabeller tillämpas från och med den 192 . . och gäller detta beträffande alla pensioner, som förfalla till utbetalning efter nämnda dag.»

Revisorerna hade icke varit i tillfälle att göra någon utredning, i vad mån statens kostnader för tilläggs pensionerna genom den föreslagna anordningen komme att ökas. Så mycket vore dock visst, att det komme att röra sig om ett jämförelsevis litet belopp.

Infordrat yttrande över revisorernas förslag avgavs den 4 september 1920 av direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt.

Direktionen förklarar sig ej hava något i princip att erinra mot den av revisorerna föreslagna höjningen av de från pensionsanstalten utgående pensionerna men anser sig av praktiska skäl böra motsätta sig revisorernas förslag, att redan intjänad pensionsrätt skulle omräknas efter de föreslagna nya grunderna. Detta skulle nämligen föranleda tidsödande och besvärliga omräkningar. Direktionen ansåge därför, att eventuell tillämpning av de föreslagna nya tabellerna borde

avse endast pensionsrätt, som grundades å efter fastställelsen av desamma påförda avgifter.

Beträffande den föreslagna höjningen av de tilläggs pensioner, som utginge enligt kungörelsen den 31 december 1917, hade direktionen intet att erinra däremot men ansåge principiellt riktigast, att om redan utgående grundpensioner lämnades oförändrade, redan utgående tilläggs pensioner icke heller underginge någon ändring.

Ungefär samtidigt med nu omförmälda förslag upptogs fråga om här berörda pensioners höjning av skolöverstyrelsen i dess skrivelse den 31 augusti 1920 angående vissa framställningar, som borde föreläggas riksdagen.

Skolöverstyrelsens förslag.

Överstyrelsen omnämner i sagda skrivelse det förslag till löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda privatläroverken, som år 1918 avgivits av den s. k. lärarlönenämnden, men erinrar om att hela denna fråga senare överlämnats till skolkommissionen.

Vad själva lönefrågan beträffade, hade denna genom beslut av 1919 och 1920 årens riksdagar vunnit en provisorisk lösning genom de av dessa riksdagar beviljade tillfälliga löneförbättringar och dyrtidstillägg. I viss mån hade detta även skett med pensionsfrågan, så till vida som 1920 års riksdag beviljat dyrtidstillägg jämväl åt pensionerade lärarinnor vid privatläroverk. Även om detta måste anses innebära en avsevärd förbättring i dessa pensionstagares pensionsförmåner, så kvarstode dock fortfarande den nu gällande synnerligen otillfredsställande regleringen av själva pensionsbeloppen, vilka i sin tur låge till grund för dyrtidstilläggen, och vilka ju ej finge överstiga 1,200 kronor, men för de under den närmaste framtiden avgående lärarinnorna stannade vid belopp, som avsevärt understeg nämnda maximum.

Efter en erinran om de tilläggs pensioner, som utginge enligt 1917 års förut omnämnda kungörelse, anför överstyrelsen, att överstyrelsen ej ansett sig kunna ifrågasätta höjning av redan utgående tilläggs pensioner i annan mån, än som kunde medgivas av pensionsanstaltens egna tillgångar i enlighet med revisorerens förslag.

Överstyrelsen framhåller vidare, att de berörda lärarinnor för närvarande tillkommande pensionerna även i jämförelse med de före krigstiden rådande förhållandena vore synnerligen knappt tillmätta samt att de numera vore så mycket otillräckligare, som andra med privatläroverkens lärarinnor jämställda lärarinnegrupper under de senare åren fått sina pensioner nyreglerade och därigenom kommit i en betydligt gynnsammare ställning än dessa. Sådana grupper vore lärarinnorna vid statens samskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor, vilka vore berättigade till pensioner, som vore mer än dubbelt så stora som privata skolelärarinnornas maximipensioner.

I fortsättningen påpekar överstyrelsen vådan av att hålla privatläroverkens lärarinnekår i en i förhållande till andra lärargrupper allt för missgynnad ställning. Angeläget vore också att, om en förbättring i förevarande pensionsförhållanden skulle företagas, denna icke måtte längre uppskjutas, enär de lärarinnor,

som nu år efter år inginge i pensionsåldern, eljes måste avgå med sina otillräckliga pensioner och sedermera efter avgång från tjänsten hade ringa eller ingen utsikt att få desamma höjda.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och då det kunde anses ovisst, när förslag i den här förevarande frågan kunde komma att framläggas i samband med de övriga frågor, vilkas utredning uppdragits åt skolkommissionen, hade överstyrelsen ansett sig icke kunna underlåta att ånyo upptaga frågan om privat-skolelärarinnornas pensionering till undersökning och att underställa den Kungl. Maj:t till förnyad omprövning. Den utredning i ärendet, som överstyrelsen ansett erforderlig såsom grund för en dylik framställning, hade på uppdrag av överstyrelsen utförts av dåvarande lektorn, numera byråchefen i skolöverstyrelsen E. Göransson. Den sålunda verkställda utredningen funne överstyrelsen i det hela tillfredsställande, varför överstyrelsen ansåge sig kunna ansluta sig till det förslag, vari densamma utmynnade.

Under hänvisning till berörda utredning, vilken bifogats överstyrelsens skrivelse, hemställde överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels godkänna de grunder för tillfällig pensionsreglering åt lärarinnor vid statsunderstödda privatläroverk, som vore framlagda i förenämnda utredning, dels ock för beredande av tilläggspensioner åt lärarinnor vid statsunderstödda privatläroverk anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 72,000 kronor.

I skrivelse av samma dag har överstyrelsen därjämte, under hänvisning till sin nu återgivna framställning, hemställt om förslag till riksdagen att för nyssberörda ändamål anvisa å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 19,000 kronor.

Slutligen har jag att i detta sammanhang omnämna den av skolöverstyrelsen gjorda framställning, varpå jag syftade i början av mitt anförande under denna punkt och som avser anvisande av medel för beredande, enligt av riksdagen redan godkända grunder, av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. I avseende härå har överstyrelsen, såsom jag förut angivit, tillstyrkt framställning hos riksdagen om anvisande under riksstatens elfte huvudtitel av ett förslagsanslag på extra stat för år 1922 av 65,000 kronor.

Skolöverstyrelsens först omförmälda framställning är, såsom framgår av vad jag nyss anförde, grundad på en av byråchefen E. Göransson på överstyrelsens uppdrag verkställd utredning, som bifogats överstyrelsens skrivelse.

I berörda utredning lämnar Göransson till en början en kort översikt över de nuvarande pensionsanordningarna för privatläroverkens lärarinnor, varefter han erinrar om det förslag beträffande höjning av sagda lärarinnors pensioner, som,

på sätt jag i början av mitt yttrande omnämnt, ursprungligen var avsett att föreläggas 1920 års riksdag men som sedermera förföll med hänsyn därtill, att förslag om beredande av dyrtidstillägg åt pensionerade lärarinnor vid privatläroverken av Kungl. Maj:t avläts till riksdagen. Därefter fortsätter Göransson:

Det vill emellertid synas, som om det funnes fog för att lägga en annan synpunkt på pensionering av de lärarinnor, som för framtiden avgå, än på pensionering av dem, som avgått tidigare. Redan den 31 maj 1918 hade lärarlönenämnden i sitt betänkande IV avgivit förslag till löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda privatläroverken. Under det att lärarpersonalen vid övriga läroanstalter fått sina löner reglerade under de närmast föregående åren, har privatskolornas lärarpersonal fått sin löne reglering uppskjuten i avbidan på en utredning om vissa av dessa läroanstalters förstatligande. Statsmakterna hava som ersättning beviljat ifrågavarande lärare en tillfällig löneförbättring. Däremot hava inga åtgärder vidtagits för att bereda de lärarinnor, som kommit i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, en motsvarande förbättring i pensionsförmåner.

Att privatskolornas lärarinnor beträffande sin pensionering befinna sig i en avgjort ofördelaktigare ställning än lärarinnor med liknande eller till och med lägre utbildning, framgår av följande uppgifter om pensionens storlek för kvinnliga lärare, vilkas löner reglerades genom beslut av 1918 års riksdag:

Lärlarinna vid småskola	kronor	1,237: 50
» » egentlig folkskola	»	1,875: —
» » högre folkskola med allm. läggning	»	2,475: —
» » yrkesbestämd högre folkskola	»	2,662: 50
» » kommunal mellanskola	»	2,775: —
Ämneslärlarinna vid statens samskola	»	2,700: —
Kvinnlig adjunkt vid allm. läroverk	»	3,000: —
» lektor	»	4,000: —

Göransson hänvisar därefter till två i utredningen intagna tabeller, som angiva dels de pensioner, som de under åren 1859—1866 födda lärarinnorna, vilka vid slutet av år 1919 ännu voro i tjänst vid privatskolor, skulle erhålla, således med bortseende från tilläggspensioner, dels nämnda lärarinnors tjänstetid. Den förre av de båda tabellerna visar, att medelpensionsbeloppen för lärarinnorna enligt nu gällande bestämmelser böra beräknas till följande belopp:

för lärarinnor, födda år 1859	kronor	657: —
» » » » 1860	»	527: —
» » » » 1861	»	479: —
» » » » 1862	»	795: —
» » » » 1863	»	633: —
» » » » 1864	»	657: —
» » » » 1865	»	672: —
» » » » 1866	»	642: —

I lärarlönenämndens förslag, fortfar Göransson, äro pensionsavgifterna avvägda så, att pensionen normalt skulle uppgå till 2,400 kronor. Men som nämndens reglements förslag i det stora hela är uppbyggt på nu gällande reglemen-

tes principer, skulle den nuvarande generationen av lärarinnor med undantag av de yngsta icke komma upp till nämnda pension vid avgång efter fyllda 60 år. Den förut anförda jämförelsen mellan olika lärarinnekategoriernas pensioner ger emellertid vid handen, att då centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen i sin petition tänkt sig en maximipension av 2,400 kronor för dem, som avgå efter en viss tidpunkt, så måste detta anspråk betecknas såsom ganska måttligt.

Efter erinran om de tidigare väckta förslagen om beräkning av tilläggs-pensionerna efter andra bestämmelser än dem, som stadgats genom förut omför-mälda kungörelse den 31 december 1917, samt om sättet för beräkningen av de nu utgående tilläggs-pensionerna, anför Göransson, att det syntes vara ofrånkomligt att behålla själva metoden för beräkning av tilläggs-pensionerna, varemot det kravet knappast torde kunna tillbakavisas, att beräkningsgrunderna i reglementet ändras så, att de komme att i möjligaste mån motsvaras av erfarenheten.

Efter omnämmande av den till 1920 års revision av lärarinnornas pensionsanstalt föranstaltade, av fil. dr R. Palmqvist verkställda utredningen av pensionsanstaltens ställning vid 1919 års slut, anför Göransson, att han uträknat nya tabeller i stället för de till reglementet fogade, baserade på de beräkningsgrunder, som Palmqvist funnit ansluta sig till de verkliga förhållandena inom pensionsanstalten. Enligt § 5 i reglementet för pensionsanstalten skola, fortsätter Göransson, med vissa undantag avgifterna beräknas så, att för föreståndarinnor och ämneslärarinnor med full tjänstgöring pensionen från 60 år blir 1,200 kronor, dock att lägsta avgiften för lästermin skall vara 90 kronor och högsta avgiften 120 kronor. I nämnda avgifter ingår ett förvaltningsbidrag av 4 kronor. För timlärarinna beräknas avgiften så, att den motsvarar en pension av 60 kronor för varje veckotimme, dock högst 20, att utgå från 60 år, varvid iakttages, att lägsta avgiften för lästermin och veckotimme skall utgöra 4 kronor 50 öre och högsta avgiften 6 kronor. I nämnda avgifter ingår ett förvaltningsbidrag av 20 öre.

Tillämpades de av Göransson utarbetade nya tabellerna, vilka grundade sig på inom pensionsanstalten vunnen erfarenhet, funne man, säger Göransson, att en nettoavgift av 86 kronor för lästermin försloge till en pension av 1,500 kronor från 60 års ålder, om inträdesåldern icke överstege 25 år. Likaså skulle en terminsavgift av 120 kronor, mot vilken svarade en nettoavgift av 116 kronor, berättiga till en pension av 1,500 kronor från 60 år, förutsatt att inträdesåldern icke överstege 30 år. Utan ändring av avgifterna kunde alltså maximipensionsbeloppet höjas från 1,200 kronor till 1,500 kronor för ämneslärarinna och föreståndarinna. På samma sätt funne man, att de enligt nuvarande bestämmelser utgående pensionsavgifterna av timlärarinna försloge att höja maximipensionen från 60 kronor till 75 kronor för veckotimme.

Utän att öka avgifterna kunde således, enligt vad Göransson anför, pensionerna ökas med cirka 25 procent. Göransson föresloge därför följande ändringar i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter:

I. I bestämmelserna för tilldelande av bidrag ur förslagsanslaget till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter:

§ 1, punkt 3, första stycket: 1,200 krooor ändras till 1,500 kronor; andra stycket: 60 kronor ändras till 75 kronor;

II. I reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt:

§ 5, första stycket: 1,200 kronor ändras till 1,500 kronor; andra stycket: 60 kronor utbytes mot 75 kronor.

§ 18, första stycket: 1,200 kronor ersättes med 1,500 kronor; tabellerna I—IV i tabellbilagan ersätts med de utredningen bifogade tabellerna I—IV.

Vidare framhåller Göransson, att alla skäl talade för att de nya grunderna borde följas vid beräkning av de pensioner, som komme att utgå efter en viss dag. Visserligen låge det i sakens natur, att för insättningar, som gjordes för lärarinnor vid mera framskriden ålder, de föreslagna ändringarna i beräkningsgrunderna icke kunde komma att medföra så särdeles stora förhöjningar i pensionerna, men om man erinrade sig, att dyrtidstillägget också beräknades på den nämnda pensionsförhöjningen, bleve förhöjningen i totalbeloppet, som komme vederbörande till del, icke så oväsentlig.

Göransson övergår därefter till det väckta förslaget om beredande av tilläggspensioner till lärarinnor, som avgå efter en viss dag.

Göransson anför, att enligt hans mening borde till lärarinnor, som avginge med utgången av juni 1921, utgå tilläggspensioner efter särskilda grunder. Med hänvisning till förut omnämda nya tabeller påpekar Göransson, att det, för att pensionen åt en vid inträdet i pensionsanstalten 25-årig lärarinna skall kunna ökas från 1,200 kronor till 2,400 kronor, erfordrades, att för nämnda inträdesålder pensionsavgiften ökades med 50 kronor 16 öre eller i avrundat belopp 50 kronor. För att pensionen för timlärarinna skulle kunna höjas från 60 kronor till 120 kronor för varje veckotimmes tjänstgöring att utgå från 60 års ålder, behöfde nettoavgiften för termin för en vid inträdet 25-årig lärarinna höjas med 2 kronor 50 öre för veckotimme.

För att de lärarinnor, fortsätter Göransson, som avgå med utgången av juni 1921, skola erhålla den här åsyftade pensionsförhöjningen, svarande mot en pension av 2,400 kronor för en vid inträdet 25-årig lärarinna, erfordras först och främst, att lärarinnan för varje lästermin, för vilken avgifter erlagts till pensionsanstalten, får tillgodoräkna sig ytterligare ett bidrag av 2 kronor 50 öre för veckotimme, dock icke mer än 50 kronor. För tjänstår, som infallit innan pensionsanstalten inrättades och då lärarinnan icke tillhörde någon av de äldre pensionsinrättningarna, behöver hon således få tillgodoräkna sig 6 kronor 83 öre per veckotimme och lästermin, dock icke för mer än 20 timmar, d. v. s. högst 136 kronor 60 öre. Det förra beloppet torde böra avrundas nedåt till 6 kronor 75 öre och det senare till 20 gånger detta belopp, d. v. s. till 135 kronor.

Till lärarinna, som tillhörde någon av de äldre pensionsinrättningarna, utgick under åren 1904 och 1905 30 kronor om året, förutsatt att från annat håll inbetalats för henne 60 kronor föregående år. För termin räknat har således för sådan lärarinna influtit 45 kronor, vadan för sådan lärarinna under vart och ett av nämnda år skulle erfordrats ytterligare 90 kronor eller 4 kronor 50 öre per veckotimme, allt för termin räknat. För åren 1906—1910 har i obligatoriska avgifter och statsbidrag utgått för vissa lärarinnor tillhörande de äldre pensions-

pension tillsammans med den pension, som skulle reglements enligt tillkomma vederbörande, icke må överstiga 2,400 kronor.

Punkt 5 = punkt 5 i kungörelsen den 31 december 1917.

Till sist ingår Göransson på en beräkning av kostnaderna för de nu ifrågasatta tilläggspensionerna och anför därom följande:

Vid sagda beräkning hade han begagnat vissa uppgifter, som av centralstyrelsen för flick- och samskolföreningen på sin tid använts vid de beräkningar, som anförts i 1917 års proposition om tilläggspensioner. Dessutom hade vissa uppgifter hämtats från lärarinnornas pensionsanstalt. Göransson hade således med användning av de utredningen bilagda nya tabellerna uträknat beträffande de lärarinnor, som tillhörde de äldre pensionsanstalterna, det tillägg i pensionen, som skulle föranledas av ett statsbidrag 1:o) av 135 kronor för varje tjänstgöringstermin före år 1904, 2:o) av 90 kronor för varje tjänstgöringstermin åren 1904 och 1905, 3:o) av 75 kronor för varje tjänstgöringstermin åren 1906—1910 samt 4:o) av 50 kronor för varje tjänstgöringstermin från och med år 1911, samt med en tjugondel av nämnda belopp för varje veckotimmes tjänstgöring, som utförts av timlärare. Hur räkningen modifierats beträffande tid, då lärarinna icke åtnjutit statsbidrag för sin tjänstgöring före år 1911, ävensom för lärarinnor, vilka före nämnda tid icke tillhört de här ifrågakommande pensionskassorna, vore självklart.

Om man räknade med att samtliga under åren 1859—1861 födda lärarinnor, som vore i tjänst vid utgången av år 1919, avginge i mitten av år 1921 samt att de, som vore födda efter år 1861, avginge den 1 juli det år, under vilket de uppnådde 60 års ålder, samt i övrigt icke räknade med någon annan avgång än på grund av dödlighet, vilken antagits återgivas av den dödlighetstabell, som härletts ur folkskolläraernas pensionsinrättnings erfarenhet från åren 1876—1912, skulle statsverkets kostnader för beredande av här ifrågasatta tilläggspensioner uppgå till följande belopp, varvid iakttagits, att för år 1921 ifrågasatta pensionerna endast utginge för senare halvåret:

för år 1921	kronor	30,000:—
» » 1922	»	86,000:—
» » 1923	»	116,000:—
» » 1924	»	143,000:—
» » 1925	»	179,000:—
» » 1926	»	207,000:—

Dessa belopp representerade totalutgiften för här ifrågasatta tilläggspensioner. Merkostnaden utöver vad som erfordrades för beredande av de tilläggspensioner till ifrågavarande pensionstagare, som utginge enligt nu gällande bestämmelser, hade Göransson uppskattat till följande belopp:

för år 1921	kronor	19,000:—
» » 1922	»	72,000:—
» » 1923	»	98,000:—
» » 1924	»	123,000:—
» » 1925	»	153,000:—
» » 1926	»	177,000:—

Utredningen åtföljes, som redan nämnts, av 4 tabeller med samma innehåll som de förut omförmälda tabeller, på vilka förenämnda revisorer grundat sitt uttalande om pensionernas förhöjning.

Direktionen
över lärarin-
nornas pen-
sionsanstalt
den 6 okto-
ber 1920.

Över skolöverstyrelsens förslag med därtill hörande utredning avgav direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt den 6 oktober 1920 infordrat utlåtande, däri direktionen, med vidhållande av sitt förut omförmälda utlåtande den 4 september 1920 över avgiven revisionsberättelse rörande pensionsanstalten, förklarar sig icke hava något att erinra mot det framlagda förslaget.

Statskon-
toret.

I ärendet har sedermera yttrande infordrats jämväl från statskontoret, som den 13 november 1920 avgav sitt utlåtande.

Vad först beträffar förslaget om höjning av pensionerna på grund av den av filosofie doktor Palmqvist verkställda utredningen om lärarinnornas pensionsanstalts ställning, anför statskontoret, att då, så vitt statskontoret kunde finna, intet vore att erinra mot de föreslagna nya beräkningsgrunderna, ville det synas statskontoret riktigt, att den pensionsförhöjning åvägabragtes, som utan höjning av vare sig statens bidrag eller vederbörandes avgifter kunde ske blott genom fastställande av de utav Göransson framlagda tabellerna och de i sammanhang därmed föreslagna ändringarna i anstaltens reglemente. Då redan pensionerade delägare i anstalten i sin mån bidragit till det befintliga överskottet, ansåge statskontoret billigt, att även dessa finge sina efter utgången av juni 1921 förfallande pensioner förhöjda. Väl hade anstaltens direktion framhållit, att därigenom skulle vållas en vidlyftig omräkning av de erlagda avgifternas år efter år uträknade pensionsvärde; men statskontoret föreställde sig, att sådan omräkning skulle kunna undvikas därigenom att pensionsvärdet av de under den förflutna tiden erlagda avgifterna genom en mera summarisk åtgärd höjdes. Förslagsvis skulle detta enligt statskontorets mening kunna ske genom en bestämmelse, att det vid utgången av juni 1921 genom erlagda avgifter vunna pensionsvärdet förhöjdes med visst procenttal. Om detta bestämdes till 20 procent, syntes i betraktande av förenämnda utrednings resultat ingen risk förefinnas att hava gått utöver vad det samlade överskottet medgiver.

Om förslaget i denna del bifölles, syntes det icke heller vara något att erinra mot att de i 1917 års kungörelse om tilläggspensioner bestämda maximi-

beloppen av 800 respektive 1,200 kronor höjdes till 1,000 respektive 1,500 kronor på sätt i förevarande framställning yrkats.

Beträffande vidare förslaget, att åt de lärarinnor, som avgå med pension efter utgången av juni 1921, bereda förhöjda tilläggspensioner av statsmedel efter andra grunder än dem, som fastställts genom 1917 års förenämnda kungörelse, kunde det ifrågasättas, huruvida staten — sedan de i 1917 års kungörelse angivna tilläggspensioner beviljats och nu senast genom 1920 års riksdags beslut och kungörelsen den 30 juni 1920 medgivits, att dyrtidstillägg i enlighet med de grunder, som fastställts att gälla för f. d. befattningshavare i statens tjänst, finge av statsmedel utgå till f. d. lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, beräknat å såväl själva pensionen som tilläggspensionen — kunde hava anledning att, innan ny definitiv löneroglering med statens medverkan genomförts för lärarinnorna vid nämnda läroanstalter, vidtaga någon ytterligare förbättring av pensionerna för dem, som avginge, innan sådan löneroglering kommit till stånd. Visserligen åtnjöte nu dessa lärarinnor tillfällig löneförbättring i avvaktan på den definitiva lönerogleringen, utan att denna tillfälliga löneförbättring i någon mån invercade på pensionsbeloppet; men detsamma vore förhållandet med ett stort antal befattningshavare i statens tjänst, vilka i avvaktan på definitiv löneroglering uppbure lönetillskott, som icke medförde någon förhöjning av pensionerna. Det syntes emellertid icke kunna bestridas, att lärarinnorna vid de statsunderstödda privatläroverken för närvarande befunde sig i en synnerligen ogynnsam ställning i pensionsavseende i jämförelse med lärarinnorna såväl vid statens läroverk som vid skolorna, tillhörande folkundervisningen, och därför kunde utan tvivel vissa skäl tala för att redan nu åtgärd vidtoges till beredande av ytterligare förbättring i pensioneringen för nu ifrågavarande lärarinnor; men med hänsyn till angelägenheten av att icke i någon mån föregripa en blivande definitiv pensionsreglering måste statskontoret dock ifrågasätta, huruvida det kunde anses lämpligt att, på sätt föreliggande förslag innebure, utan höjning av vederbörandes avgifter utslutande med statsmedel bereda pensionsförhöjning ända upp till 2,400 kronor.

Närmast med hänsyn till de av statskontoret uttalade betänkligheterna mot förhöjning av pensionerna genom ökat statsbidrag på grund av vikten att ej föregripa en blivande definitiv pensionsreglering infordrades yttrande i ärendet från skolkommissionen, som i sitt den 21 december 1920 dagtecknade utlåtande anförde följande:

Skolkommissionen.

Det torde vara ovedersägligt, att genom det åt skolkommissionen lämnade utredningsarbetet genomförandet av ifrågavarande lärarinnors, av lärarlönenämnden förberedda löne- och pensionsreglering blivit avsevärt fördröjt. Vad lönerogleringen beträffar, hava de av dröjsmålet föranledda olägenheterna i väsentlig mån blivit undanröjda genom beviljande av tillfällig löneförbättring, varigenom avlöningen för lärarinna, som avlönas efter den skala, som har en begynnelselön av 1,200 kronor, kommer att allt efter antalet ålderstillägg växla mellan 2,400 kronor och 3,200 kronor, samt för lärarinna, som avlönas efter den löneskala, som har en

begynnelselön av 1,400 kronor, kommer att variera mellan 2,900 kronor och 3,500 kronor.

Vad åter pensionsbeloppen beträffar, ställa sig förhållandena dock fortfarande synnerligen ogynnsamma. Genom 1917 års kungörelse om tilläggspensioner kan, om pensionen icke skulle uppgå till 800 kronor, nämnda belopp i vissa fall uppnås genom tilläggspension. Däri inberäknas icke de pensionsförmåner, som lärarinnan eventuellt förvärvat genom att i någondera av de båda äldre pensionsinrättningarna hava gjort insättningar utöver dem, som fordrats för statsbidrags erhållande, i annan mån än att pensionen icke får överstiga 1,200 kronor. Pensionen står följaktligen icke i rimlig proportion till slutavlöningen, i det att den för närvarande endast i relativt gynnsamma fall uppgår till 25 procent av lönen vid tiden för pensioneringen.

Av bilagan B till revisorernas för lärarinnornas pensionsanstalt berättelse framgår, att endast i ett enda fall den från lärarinnornas pensionsanstalt utbetalta pensionen överstigit 800 kronor, och den av skolöverstyrelsen åvägabragta utredningen ådagalägger, att jämväl de lärarinnor, som avgå under de närmaste åren, hava att räkna med mycket blygsamma pensioner. Det må ock påpekas, att pensionen enligt nu gällande bestämmelser även med inberäkning av från någondera av de äldre kassorna möjligen erhållen pension aldrig får överstiga 1,200 kronor, d. v. s. icke ens kommer att uppgå till det pensionsbelopp, som tillkommer småskollärarinna, enligt den löne- och pensionsreglering, varom beslut fattats av 1918 års lagtima riksdag.

Även om kommissionens förslag skulle hinna framläggas i så god tid, att på grundval därav proposition om pensionsreglering för dessa lärarinnor skulle kunna avlätas till 1923 års riksdag, skulle, såsom framgår av den av skolöverstyrelsen föranstaltade utredningen, innan densamma blivit genomförd, ytterligare ett åttiotal lärarinnor ha uppnått pensionsåldern och således fått åtnöja sig med otillräckliga pensioner. Kommer frågan före först vid 1924 års riksdag, skulle antalet av dem, som på grund av uppnådd pensionsålder under åren 1921—1924 nödgas avgå med för små pensioner, hava överstigit ett hundra.

Ett medgivande av tilläggspensioner i av skolöverstyrelsen föreslagen utsträckning, d. v. s. så att totala pensionen för en lärarinna, som avgår vid 60 år och då har minst 30 tjänstår, uppgår till 2,400 kronor, torde icke komma att föregripa en definitiv pensionsreglering. Till stöd för denna sin uppfattning får kommissionen åberopa de uppgifter, som i skolöverstyrelsens utredning meddelats om pensionernas belopp för de lärarinnor, vilkas löner reglerades genom beslut av 1918 års lagtima riksdag.

Om kommissionen således icke har någon invändning att göra mot föranstaltandet av en tillfällig pensionsreglering för ifrågavarande lärarinnor i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag, bör dock efter kommissionens mening, på grund av vad statskontoret i ärendet anført, tagas i övervägande, huruvida icke minimum av den årliga pensionsavgift, som åligger föreståndarinna och ämneslärarinna med full tjänstgöring, lämpligen kunde höjas till 80 kronor (för närvarande 60 kronor) samt till 4 kronor (för närvarande 3 kronor) per veckotimme för timlärarinna, utgående för högst 20 timmar i veckan. Genom en sådan förhöjning skulle pensionsavgiften bringas att överensstämma med den, som, enligt

gällande reglemente för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. (svensk författningssamling för år 1919 nr 878) § 51, erlägges av befattningshavare vid folkskola med en tjänstepension av 2,400 kronor.

På grund av det sålunda anförda får kommissionen tillstyrka, att förslag förelägges 1921 års riksdag av den innebörd skolöverstyrelsen föreslagit med den jämkning, som kommissionen ovan angivit.

Slutligen har på grund av remiss direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt den 22 januari 1921 ånyo avgivit utlåtande i denna fråga. Direktionens utlåtande lyder:

I sitt utlåtande den 4 september 1920 över avgiven revisionsberättelse angående pensionsanstaltens räkenskaper och förvaltning för åren 1917—1919 har direktionen framhållit de praktiska svårigheter, som skulle vara förenade med ett omräknande, enligt av revisorerna föreslagna nya tabeller, av pensionsvärdena å redan erlagda pensionsavgifter. Statskontoret har emellertid anvisat den utväg att, med undvikande av dylik omräkning och med användande av ett mera summariskt förfaringsätt, höja pensionsvärdena å dessa avgifter till ungefärligen det belopp, som skulle framgå enligt de nya tabellerna. Skulle detta förslag anses lämpligt, är från direktionens sida intet att erinra däremot; och får direktionen under sådan förutsättning hemställa, att vid fastställande av nya tabeller för beräkning av pensionsavgifter och pensionsrätt må föreskrivas, att dessa tabeller skola komma till användning endast i fråga om avgifter, som erläggas efter de nya bestämmelsernas trädande i kraft, men att den pensionsrätt, som förvärvats genom förut erlagda avgifter, må, utan omräkning enligt sagda tabeller, höjas med vissa procent. Statskontoret har föreslagit denna höjning till 20 procent, och direktionen har ej anledning till erinran häremot.

Direktionen
över lärarin-
nornas
pensionsan-
stalt den 22
januari 1921.

Vad angår revisorernas av statskontoret biträdda förslag om sådan ändring av 1917 års kungörelse om tilläggspensioner, att däri angivna maximibelopp för totala pensionen, respektive 800 kronor och 1,200 kronor, höjas till respektive 1,000 kronor och 1,500 kronor, får direktionen, i konsekvens med det ovan anförda, hemställa, att redan utgående tilläggspensioner skola, med iakttagande av de nya maximibeloppen, höjas sålunda, att de beräknade pensionsvärdena ökas med det procenttal, som kommer till användning vid höjningen av motsvarande pensionsvärden i lärarinnornas pensionsanstalt.

Beträffande slutligen det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget, att för lärarinnor, som efter den 1 juli 1921 avgå från tjänst med delaktighet i pensionsanstalten, tilläggspensioner skulle utgå efter ändrade grunder och till sådant belopp, att totala pensionen uppginge till 2,400 kronor, har direktionen fortfarande intet att häremot erinra. Skolkommissionen har satt i fråga, att denna rätt borde förbindas med skyldighet för vederbörande lärarinnor att erlägga en högre pensionsavgift, sålunda att minimum för årlig pensionsavgift, nu 60 kronor för föreståndarinnan och ämneslärarinnan med full tjänstgöring samt 3 kronor per veckotimme för timlärarinnan höjdes till respektive 80 kronor och 4 kronor. Härutinnan må erinras att för kvinnlig ämneslärare vid högre folkskola med ett tjänstepensionsunderlag av 2,475 kronor, således ungefärligen det belopp, som skulle tillkomma ifrågavarande lärarinnor i

total pension, hennes egen årliga pensionsavgift utgör 76 kronor 63 öre, oberoende av inträdesåldern. För föreståndarinna och ämneslärarinna med full tjänstgöring vid statsunderstött privatläroverk utgör 60 kronor den lägsta årliga pensionsavgiften, nämligen vid en inträdesålder av 25 år och därunder, men stiger vid högre inträdesålder och når maximum 120 kronor per år vid en inträdesålder av 30 år. Direktionen anser det därför kunna antagas, att pensionsavgiften, redan som den nu är bestämd, i medeltal icke utgår med belopp, som i förhållande till den föreslagna pensionen är lägre än för ämneslärarinna vid högre folkskola utan tvärtom snarare högre.

Jag har i det föregående återgivit de »grunder», som gälla för tilläggs pensioner enligt kungörelsen den 31 december 1917. Bland dessa »grunder» återfinnes en bestämmelse, att lärarinna, som före den 1 juli 1918 avgått från sin befattning, skall för att kunna erhålla tilläggs pension styrka sig vara för sitt uppehälle i behov av dylik pension. I de »föreskrifter beträffande utbetalning av tilläggs pensioner», som äro givna i sagda kungörelse, är vidare stadgat, att sådan pensionstagare skall varje år, innan tilläggs pension lyftes för årets första kvartal, förete av vederbörande pastorsämbete utfärdat intyg om att hon för sitt uppehälle fortfarande är i behov av tilläggs pension.

Framställning om ändring i berörda bestämmelse har nu gjorts av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen i en den 19 februari 1921 dagtecknad skrift.

Styrelsen anför, att det vore mycket önskvärt, att förenämnda stadgande borttoges, enär en och annan, som bort utfå tilläggs pension, icke ansett sig på grund av berörda villkor kunna ansöka om sådan. Vidare hade det visat sig, att begreppet »behov» kunde och kunnat erhålla mycket skiftande tolkningar, och slutligen kändes bestämmelsen sårande för många. Styrelsen hemställer därför om upphävande av eller lindring i nu ifrågavarande villkor.

Över denna framställning hava infordrade utlåtanden avgivits, den 3 mars 1921 av statskontoret och den 7 mars 1921 av skolöverstyrelsen.

Statskontoret, som erinrar, att ett liknande villkor vore föreskrivet beträffande åtskilliga andra grupper av pensionstagare, vilka erhöles på årlig ansökning beroende understöd till förbättrande av sina pensionsförmåner, anser, att berörda villkor borde bibehållas även beträffande ifrågavarande lärarinnor. Men med hänsyn till vad i omförmälda framställning anförts ansåge sig statskontoret böra ifrågasätta, att berörda föreskrift ändrades därhän, att prövningen av behovet i varje fall skulle ankomma på direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt, för vilket ändamål sådan f. d. lärarinna, varom nu vore fråga, skulle i sin ansökning lämna uppgift å sina sammanlagda inkomster under sistförflutna året, tilläggs pension och dyrtidstillägg oberäknade, samt bifoga intyg om riktigheten härav,

utfärdat av myndighet i orten (pastorsämbete, häradsskrivare, landsfiskal, taxeringsnämnds eller kommunalnämnds ordförande, roteman eller annan) eller ock av två trovärdiga män.

Skolöverstyrelsen har anfört, bland annat, följande:

Det vore obestriddigt, att föreställningen om innebörden av en bestämmelse om behovets styrkande vore till den grad växlande såväl hos de eventuella sökandena själva som hos intygsgivande myndigheter, att fara föreläge för betydande ojämnheter, ja. t. o. m. rena orättvisor vid bestämmelsens tillämpning. Å andra sidan hade överstyrelsen icke kunnat förbise, att en dylik förändring skulle giva dessa pensioner en i viss mån annan karaktär, än som avsetts, när riksdagen beviljat anslag till desamma. Kungl. Maj:t och riksdagen hade tydligen betraktat dessa pensioner såsom ett understöd, som staten av billighetsskäl beviljade en viss grupp av behövande åldringar. Utginge man från denna syn på dessa pensioners karaktär, kunde man icke annat än känna sig tveksam gentemot den föreslagna ändringen. Dock ville överstyrelsen såsom sin mening framhålla, att det, även om man utginge från sagda förutsättning, borde anses vara en mindre olägenhet, om pension av detta slag skulle tillfalla en eller annan icke behövande, än om en eller annan behövande skulle gå miste om sådan. Överstyrelsen skulle därför anse önskvärt, att nu ifrågavarande villkor kunde bortfalla. Överstyrelsen tillåte sig erinra därom, att det likartade villkor, som tidigare gällt i fråga om understöd åt vissa äldre behövande f. d. folkskollärare och småskollärare med flera, blivit upphävt genom den lydelse, som givits åt mom. 4 av övergångsstadgandena till kap. IV av reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens anstalt för pensionering av folkskollärare med flera.

På grund av vad sålunda anförts hemställde överstyrelsen, att tilläggs pensioner enligt kungörelsen den 31 december 1917 måtte kunna erhållas även av lärarinnor, som avgått med pension från tjänsten före den 1 juli 1918, utan att sökande styrkte sig för sitt uppehälle vara i behov av tilläggs pension.

De åtgärder, varom här huvudsakligen är fråga, hava två syften, nämligen dels att åstadkomma en förhöjning i de grundpensioner och tilläggs pensioner, som för närvarande utgå till förutvarande lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, dels ock att bereda ökade pensioner åt de lärarinnor vid sagda läroanstalter, som komma att avgå med pension efter utgången av juni 1921.

Lämpligt torde vara att här särskilja de olika syftena, och jag anhåller därför att få först något beröra frågan om höjning av grundpensionerna, respektive tilläggs pensionerna för redan pensionerade lärarinnor.

Jag vill då framhålla, att den åsyftade förhöjningen av berörda grundpensioner kan åvägabringas utan någon ökad kostnad för staten. Såsom jag tidigare omnämnt, har nämligen den förut omför-

Departement-
schefen.

mälda, i samband med 1920 års revision av lärarinnornas pensionsanstalts räkenskaper och förvaltning framlagda undersökningen av anstaltens ekonomiska ställning ådagalagt, att en ej oväsentlig förhöjning av de utgående pensionerna kan äga rum med hänsyn till det överskott, som på förut omnämnt sätt år efter år uppstått hos anstalten. För att åvägabringa härav möjliggjord förhöjning behöver man därför allenast vidtaga vissa ändringar i pensionsanstaltens reglemente. Det förslag, som i sådant hänseende framställdes såväl av pensionsanstaltens revisorer som i den av byråchefen E. Göransson verkställda utredningen och vilket lämnats utan anmärkning av de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, föranleder ej heller från min sida någon erinran, och jag tillstyrker alltså framställning till riksdagen om godkännande av sagda förslag.

Den förhöjning av de redan utgående grundpensionerna, som sålunda skulle äga rum, bör emellertid, såsom förut påpekats, medföra en förhöjning jämväl av de enligt förenämnda kungörelse den 31 december 1917 utgående tilläggs pensionerna åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. Dessutom måste givetvis vidtagas en höjning av pensionernas sanmanlagda maximibelopp, enär ökningen av pensionerna eljest understundom bleve fiktiv. Förhöjning av tilläggs pensionerna till de i sådant hänseende föreslagna beloppen skulle visserligen komma att medföra någon ökad kostnad för statsverket, men sagda kostnad torde bliva så obetydlig, att någon förhöjning av det för tilläggs pensioner avsedda förslagsanslaget ej torde, åtminstone för närvarande, av detta skäl erfordras. De avsedda förhöjningarna böra, såsom i ärendet föreslagits, inträda med ingången av juli 1921.

Behovet av ökade pensioner för ifrågakomma f. d. lärarinnor synes mig, med tanke på de nu medgivna pensionsbeloppen, vara alltför påtagligt, för att en anslutning till de nu väckta förslagen om pensionsbeloppens höjande skulle kräva någon ytterligare motivering från min sida. Så mycket mindre synes detta vara av nöden, som den för pensionsförhöjningen erforderliga kostnaden ju till allra största delen kan bestridas med tillgångar, som åstadkommits av pensionärerna själva. Jag anser mig under sådana förhållanden kunna inskränka mig till att livligt tillstyrka de i förevarande hänseende framlagda förslagen.

Vad åter beträffar förslaget om höjning av pensionerna till lärarinnor, som komma att avgå efter utgången av juni 1921, syftar berörda förslag något längre. Såsom jag förut omnämnt, utgår lärarinnepension för närvarande med högst 1,200 kronor — ett belopp, som emellertid hittills ännu ej i något fall lär hava uppnåtts — och det nu framlagda förslaget avser att höja det högsta möjliga pensionsbeloppet till 2,400 kronor.

Då denna höjning måhända kan förefalla betydande, anhåller jag att få med några ord närmare belysa detta förhållande.

Först må då framhållas att, såsom jag nyss antydde, pensionerna för närvarande betydligt understiga sistnämnda maximibelopp, 1,200 kronor, och således ej uppgå ens till det blygsamma beloppet av 1,200 kronor. Och även för de lärarinnor, som komma att avgå under de närmaste åren, torde pensionen, därest nu föreslagen förhöjning sker, blott i undantagsfall komma att uppgå till 2,400 kronor.

Vidare — och detta synes mig vara det viktigaste skälet för en omedelbar förhöjning — hava privatläroverkens lärarinnor onekligen blivit i påfallande grad missgynnade i avseende å sin pensionsreglering. Sedan flera år tillbaka har fråga om en definitiv löneroglering för nämnda lärarinnor varit uppe, och ett fullt utarbetat förslag i detta hänseende har, som förut nämnts, år 1918 framlagts av den s. k. lärarlönenämnden. Emellertid uppstod kort därefter fråga om en revision av det allmänna undervisningsväsendet. Detta spörsmåls behandling överläts åt den s. k. skolkommissionen, och även frågan om privatskollärarinnornas löne- och pensionsreglering överlämnades åt sagda kommission. Med hänsyn till denna utveckling av sistberörda fråga har riksdagen under de senaste åren på Kungl. Maj:ts förslag beviljat medel till beredande av dels tillfällig löneförbättring, dels dyrtidstillägg åt ifrågavarande lärarinnor. För dessa befattningshavares avlöningsförmåner har därigenom blivit på ett tillfredsställande sätt sörjt under den tid, som kan komma att förflyta, tills frågan om undervisningsväsendets omorganisation vunnit sin slutliga lösning.

Icke så med de till ifrågavarande lärarinnor utgående pensionerna. Visserligen medgav 1920 års riksdag, att dyrtidstillägg finge utgå även å de förutvarande lärarinnor vid privatläroverk tillkommande pensioner, men då, såsom jag redan påpekat, nämnda pen-

sioner utgått och utgå med i de flesta fall ganska små belopp, kan dyrtidstillägget ej medföra så stor förbättring, som är behöflig.

Slutligen bör jag erinra om att den ifrågasatta förhöjningen blott till en del komme att bestridas med statsmedel, i det att förut omförmälda överskott hos lärarinnornas pensionsanstalt medgiver, med oförändrade pensionsavgiftsbelopp, om vederbörande tillhört pensionsanstalten tillräckligt lång tid, en ökning av maximpensionerna från 1,200 kronor till 1,500 kronor. Det är således för att det högsta möjliga pensionsbeloppet skall kunna höjas från 1,500 kronor till 2,400 kronor, oavsett om en del av tjänstetiden inträffat före pensionsanstaltens inrättande, som ett förökad statsbidrag är erforderligt.

På grund av de förhållanden, som jag nu framhållit, måste jag anse det vara i hög grad önskvärt, att den nu föreslagna förhöjningen av pensionerna komme till stånd. Mot en dylik åtgärd har anförts dels att åtskilliga andra grupper av befattningshavare befunne sig i samma ställning som här ifrågavarande lärarinnor, nämligen så till vida som även för dem disproportion rådde mellan pensionsbelopp och avlöningsbelopp, dels ock att en pensionsförhöjning, så stor som den nu ifrågasatta, skulle kunna föregripa en blivande definitiv pensionsreglering.

Vad den första invändningen beträffar, ber jag få framhålla, att densamma visserligen otvivelaktigt är riktig, men att den nyss berörda disproportionen dock är ojämförligt mycket större beträffande privatskolläraryrket än i fråga om andra, med dem jämförliga lärarinnegrupper. Jag torde i detta hänseende blott behöva erinra om att full pension för t. ex. en lärarinna vid kommunal mellanskola numera utgör 2,775 kronor och för ämneslärarinna vid statsskola 2,700 kronor samt att även en småskollärarinna numera är berättigad till en pension å 1,237 kronor 50 öre, således mer än en privatskolläraryrket *kan* erhålla och betydligt mer än dessa lärarinnor för närvarande faktiskt uppbära. Ett dylikt förhållande synes mig knappast kunna anses försvarligt, och jag har därför nu funnit mig böra underställa denna fråga Kungl. Maj:ts förnyade prövning, detta ehuru Kungl. Maj:t ännu år 1920 ej ansåg densamma böra upptagas till lösning utan allenast föreslog dyrtidstillägg å de utgående pensionerna.

En sådan ståndpunkt var då mycket förklarlig. Det var vid

nämnda tid ännu svårt att förutse, när arbetet med undervisningsväsendets revision kunde avslutas och nu förevarande fråga bringas till sin lösning. Nu åter synes det sannolikt, att så lång tid kommer att förflyta, innan berörda utredningsarbete blivit fullbordat och den ändrade organisation, som därur må komma att framgå, hunnit träda i tillämpning, att dessförinnan ett ganska stort antal lärarinnor kommer att nödgas avgå med otillräckliga pensioner. *Den nu föreslagna åtgärden i syfte att höja pensionsbeloppen skulle alltså väsentligen få karaktär av en provisorisk åtgärd*, ägnad att åt de lärarinnor, som år från år fått sin definitiva pensionsreglering uppskjuten, så vitt möjligt bereda en kompensation för dröjsmålet.

Beträffande åter farhågan att den nu ifrågasatta pensionsförhöjningen skulle kunna föregripa en kommande definitiv pensionsreglering, ber jag få erinra om skolkommissionens förut återgivna mening därom. Skolkommissionen har i sitt förberörda utlåtande i detta ärende framhållit, att något dylikt föregripande ej torde vara att befara, särskilt med hänsyn till den nyss påpekade stora skillnaden mellan privatskollärarynnornas och andra lärarinnors pensioner.

Sedan jag sålunda uttalat mig om själva huvudfrågan, ber jag få närmare beröra vissa detaljer av densamma.

Beträffande först kostnadsfrågan ber jag få erinra om vad jag nyss påpekat, nämligen att en viss förhöjning av pensionerna till de lärarinnor, som komma att avgå efter utgången av juni 1921, kan ske med anlitande endast av de överskottsmedel, som pensionsanstalten under årens lopp förvärvat. Det är således för att ernå en ytterligare förhöjning av pensionerna, medförande bland annat, att blivande maximipension kan uppgå till 2,400 kronor, som ökat statsbidrag är erforderligt. Det härför behövlige beloppet har av byråchefen Göransson beräknats på sätt jag i det föregående angivit. Uppenbart är, att ifrågavarande belopp måste bliva jämförelsevis ganska stort och att detsamma kommer att stiga för varje år. Då emellertid, såsom jag förut betonat, den nu föreslagna pensionsregleringen är att betrakta som allenast ett provisorium, avsett att inom ett mindre antal år avlösas av en definitiv pensionsreglering, är det möjligt att med tämlig visshet överskåda konsekvenserna av ett bifall till nu föreliggande förslag. Göransson har beräknat den största merkostnaden — för år 1926, eller det år, då en eventuell omorganisation av det allmänna undervisningsväsendet med

viss sannolikhet kan tänkas senast hava börjat genomföras — till 177,000 kronor. Tager man hänsyn till vad jag nu anfört och till den tillbakasatta ställning, som de enskilda läroanstalternas lärarinnor dock i pensionshänseende intagit och alltjämt intaga, torde man knappast kunna finna de ekonomiska konsekvenserna avskräckande.

Vidare ber jag få erinra om att direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt till en början ställt sig avvisande mot förslaget att låta redan förfallna pensioner få förhöjas med tillhjälp av de förut omförmälda överskottsmedlen. Anledningen härtill är den, att direktionen velat undvika den tidsödande omräkning av pensionsvärdena, som tillämpandet av de nya beräkningsgrunderna skulle medföra. Statskontoret har emellertid föreslagit, att sagda pensionsvärdet skulle höjas med exempelvis 20 procent, varigenom dylik omräkning bleve överflödig. Detta statskontorets förslag, till vilket nämnda direktion sedermera angivit sin anslutning, är enligt min mening lämpligt och torde avlägsna de nyss antydda svårigheterna.

Statskontoret har uttalat sin tveksamhet, huruvida man borde söka ernå den föreslagna höjningen till 2,400 kronor av maximipensionerna till lärarinnor, som framdeles komme att avgå, allenast genom statsunderstöd. Med anledning härav har skolkommissionen föreslagit höjning av den nu bestämda årliga minimipensionsavgiften för lärarinnorna själva till 80 kronor från tidigare 60 kronor samt för timlärarinna till 4 kronor för veckotimme från tidigare 3 kronor. Jag anser mig böra tillstyrka detta förslag, som, om det genomföres, ej torde komma att verka allt för betungande för lärarinnorna. Det kunde förefalla, som om en dylik höjning av pensionsavgifterna skulle något förminska det för pensionsregleringens genomförande erforderliga statsanslaget. Emellertid äro avgifterna enligt de till reglementet för pensionsanstalten nu hörande tabellerna så beräknade, att avgiftsförhöjningen kommer att gälla endast de lärarinnor, som vid inträdet i pensionsanstalten icke uppnått 27 års ålder, vadan nämnda förhöjning kommer att i enlighet med de för anstalten gällande grunderna till största delen fonderas.

Vad slutligen beträffar den gjorda framställningen om befrielse för vissa pensionärer från skyldighet att årligen styrka behov av tilläggspension, ber jag få anföra, att det enligt min mening knappast kan anses nödvändigt att alltjämt uppehålla den i sådant hän-

seende givna bestämmelsen i dess nuvarande omfattning. Även om det ur ordningssynpunkt sett kan anses önskvärt, att man ej helt släpper det krav på visshet om förefintligt behov, som ligger bakom nu ifrågavarande bestämmelse, torde sagda krav dock kunna tillfredsställas på något smidigare sätt än det nu föreskrivna. För min del anser jag det tillräckligt, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t rätt att bestämma, på vad sätt berörda behov skall styrkas.

Ett bifall till de förslag om förändrade eller nya grunder och bestämmelser, som här framläggas, kommer givetvis att föranleda åtskilliga ändringar särskilt i det för lärarinnornas pensionsanstalt nu gällande reglemente. Likaså medför dylikt bifall att nya tabeller för beräkning av pensionsavgifter och pensionsrätt böra fastställas. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter och vidtaga de åtgärder i övrigt, som må befinnas erforderliga för tillämpningen av berörda ändrade eller nya grunder och bestämmelser.

Jag har förut berört kostnadsfrågan. Såsom jag i början av mitt anförande erinrat, har tidigare ett belopp av 150,000 kronor beräknats för år 1922 för här ifrågavarande ändamål. I detta belopp ingår då det anslag å 65,000 kronor, varom framställning under alla förhållanden måst göras för tillgodoseende av det anslagsbehov, som är föranlett av förut omförmälda kungörelse den 31 december 1917 angående tilläggs pensioner. Det övriga beloppet erfordras för åstadkommande av den nu föreslagna tillfälliga pensionsregleringen. Jag tillstyrker alltså förslag om beviljande av ett förslagsanslag för ändamålet för år 1922 å sammanlagt 150,000 kronor.

Vad beträffar år 1921, ber jag få påpeka, att några medel för den tillfälliga pensionsregleringens delvisa genomförande redan under sistnämnda år ej reserverats. Då emellertid det anslag, som för närvarande lämnar tillgång till nu utgående tilläggs pensioner och som skulle från och med år 1922 förhöjas för nyssberörda pensionsreglerings genomförande, har karaktären av förslagsanslag och den merkostnad för år 1921, som förorsakas av sagda reglering, ej är synnerligen stor, torde man blott böra begära riksdagens medgipande, att ifrågavarande pensionsreglering må få taga sin början redan under år 1921, eller närmare bestämt med den 1 juli 1921.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels medgiva,

ej mindre att de i kungörelse den 23 december 1910 (nr 145, sid. 1) angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter intagna, av riksdagen godkända bestämmelser för tilldelande av bidrag ur förslagsanslaget: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

§ 1. *Lärarinnornas pensionsanstalt.*

3. Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp A, skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension av 1,500 kronor från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år skall vara 200 kronor och högsta 240 kronor.

Pensionsavgiften för delägare, tillhörande grupp B, skall bestämmas efter det antal, dock högst 20, veckotimmar hennes undervisning omfattar i klasserna över de förberedande. Avgiften för varje veckotimme skall beräknas sålunda, att den motsvarar en pension av 75 kronor för varje veckotimme att utgå från 60 års ålder, dock att lägsta avgiften för år för en veckotimme skall vara 10 kronor och högsta 12 kronor.

4. Till pensionsavgiften skola utgå följande bidrag:

a) av staten: 30 procent av den i mom. 3 för den lärarinnegrupp, som delägaren tillhör, angivna lägsta pensionsavgiften,

b) av kommun eller enskilda donatorer: 30 procent av samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid enskild mellanskola eller vid högre flickskola,

c) av läroanstalten: 30 procent av samma lägsta pensionsavgift, därest delägaren är anställd vid högre goss- eller samskola eller vid enskilt lärarinneseminarium.

För utgörande av i varje fall återstående del av den pensionsavgift, som jämlikt mom. 3 skall inbetalas för delägaren, ansvarar vederbörande läroanstalt, med rätt för läroanstalten att av delägarrens lön avdraga ett belopp svarande mot denna del av pensionsavgiften.

6. Där ej för särskilt fall, varom stadgas i pensionsanstaltens reglemente, pensionsrätt svarande mot vissa pensionsavgifter gått förlorad, utgår pension med det belopp, som beräknas motsvara vid den tidpunkt, då pensionen tillträdes, alla de pensionsavgifter, som blivit för delägaren erlagda, dock med högst 1,500 kronor om året;

än även att de i kungörelse den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna intagna, av riksdagen godkända grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse, att tillämpas från och med den 1 juli 1921:

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggspension inträder den 1 juli det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1918, med villkor att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad; skolande det ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva det sätt, på vilket lärarinna, som före den 1 juli 1918 avgått från sin befattning, bör styrka sig vara för sitt uppehälle i behov av tilläggspensionen.

4. Tilläggspension utgår med det belopp, som

enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt gällande beräkningsgrunder motsvarar de sålunda tillgodoräknade bidragen; dock att tilläggspensionen tillsammans med den pension, som skulle reglements-enligt tillkomma vederbörande vid 60 års ålder, endast för det fall må överstiga 1,000 kronor, att vid sammanläggningen högre belopp uppkommer på grund därav, att vederbörande lärarinna för sin pensionering erlagt frivilliga avgifter utöver vad som erfordrats för utbekommande av stadgat statsbidrag, i vilket fall totalpensionens belopp må kunna uppgå till högst 1,500 kronor;

dels fastställa följande grunder för beredande av tilläggspension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, vilka avgå med pension från och med utgången av juni 1921:

1. Föreståndarinna eller lärarinna, som vid utgången av juni 1921 var delägare eller som där-efter blir delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, äger rätt att på sätt och under villkor, som nedan sägs, uppbära tilläggspension, och skall kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna icke tillämpas på de lärarinnor, som enligt nedan angivna bestämmelser erhålla tilläggspension.

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggspension inträder det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1921, med villkor dels att hon under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dels ock att hon efter utgången av år 1906 tjänstgjort minst 10 år.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring beräknas motsvara 20 veckotimmar för läsår. Biträdande föreståndarinna tillgodoräknas 5 veckotimmar utöver det antal, som hennes undervisningsskyldighet omfattar, dock sammanlagt högst 20 för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. a) För varje läsår, under vilket pensions-tagaren varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt, tillgodoräknas henne ett bidrag av 5 kronor för varje veckotimmes tjänstgöring, dock att bidrag, som för visst år sålunda må tillgodoräknas, icke må överstiga 100 kronor samt att sådant bidrag icke tillgodoräknas lärarinna efter den 1 juli det år, under vilket hon fyller 60 år.

b) För varje läsår före den 1 januari 1911 tillgodoräknas pensionstagaren ett bidrag av 13 kronor 50 öre för varje veckotimmes tjänstgöring, dock att det bidrag, som för visst år under tiden från och med år 1904 till och med år 1910 således må tillgodoräknas, jämte det bidrag, som starten haft att vidkännas för lärarinnans pensionering, tillsammans med vad som inbetalats för henne för statsbidragets utfående eller behövt inbetalas för detta ändamål, därest hon tillhört någon av de äldre pensionsanstalterna, icke må överstiga 270 kronor.

4. Tilläggspensionen utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt från och med den 1 juli 1921 gällande beräkningsgrunder vid fyllda 60 år motsvara de sålunda tillgodoräknade bidragen, dock att tilläggspension tillsammans med den pension, som skulle regle-

mentsenligt tillkomma vederbörande, icke må överstiga 2,400 kronor.

5. I övrigt skola de i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt givna bestämmelser rörande i reglementet avsedda pensioner i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande nu ifrågavarande tilläggs pensioner;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av förenämnda bestämmelser och grunder må finnas erforderliga;

dels ock för beredande enligt här förut angivna grunder av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna samt av tillfällig pensionsreglering för sådana lärarinnor anvisa under riksstatens elfte huvudtitel på *extra stat* för år 1922 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Harald Frisk.